

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Som tornsvalan i toalettstolen – en lägesrapport om vår samtid
Möller-Sibeliuss, Anna

Published in:
Finsk Tidskrift

Published: 01/01/2021

Document Version
Final published version

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Möller-Sibeliuss, A. (2021). Som tornsvalan i toalettstolen – en lägesrapport om vår samtid: Recension av antologin *Här/Nu. 10 + 1 essäer om samtiden*, red. Ralf Andtbacka & Ulrika Nielsen. *Finsk Tidskrift*, (2), 79-82. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201219793>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

■ Som tornsvalan i toalettstolen – en lägesrapport om vår samtid

Ralf Andtbacka & Ulrika Nielsen (red.): *Här/Nu. 10+1 essäer om samtiden*. Vasa, Ellips förlag 2020.

Det som granskas i antologin *Här/Nu. 10+1 essäer om samtiden*, redigerad av Ralf Andtbacka och Ulrika Nielsen, är ett lika angeläget som undflyende tema. Vad är samtiden? Ett kulturellt och samhällsligt nu som vi associerar med klimatkris, antropocen, pandemi och allmänt dystra utsikter? Allt det här tangeras i antologin men det framkommer också hur svårt det är att få syn på samtiden och sig själv i den. Ungefär som att be fisken säga sin åsikt om vattnet, som Miia Toivio konstaterar i sitt bidrag.

Snedstreckets i antologins titel antyder att sambandet mellan plats och tid är alternativt eller osäkert i något avseende, och valet att framställa antalet essäer som en addition hellre än som en färdig summa signalerar en önskan att komma ifrån det alltför tillrättalagda. Det är lite samma idé som i poesiantologin *27 år, elva poeter, en antologi. Ny finlandssvensk dikt 1987–2014* där Andtbacka också var en av redaktörerna – i titeln undviks de jämna talen och det ordnade sammanhanget, sådant som skulle underlätta överblicken men skapa en falsk enhet.

Sådana destabiliserande grepp ger hursomhelst en rimlig utgångspunkt för en diskussion om samtiden. Detsamma gäller de stickord som skribenterna fått välja från en lista som redaktörerna

sammanställt utgående från Rebecca Solnits kulturalytiska essä-bok *Hope in the Dark: Untold Histories, Wild Possibilities* (2016). De fem ord som inleder varje essä känns som en spännande startpunkt även för läsaren, de ger koordinater och antyder vart texten är på väg, men lämnar förstås det mesta öppet. Easy despair, hope, marginal zones, the prism of the present, somewhere unknown... är till exempel Mio Lindmans fem. De blir som en lyrisk signatur.

De elva skribenterna är alltså Mio Lindman, Sara Abdollahi, Marcus Prest, Torbjörn Elensky, Hannele Mikaela Taivassalo, Cia Rinne, Adrian Perera, Miia Toivio, Matilda Södergran, Steve Dearden och Henrik Jansson. Flera av dem är verksamma i olika roller på kulturfältet – som författare, kulturskribenter, journalister, förlagsarbetare, lärare för skrivartutbildningar och så vidare – och sammantaget sträcker sig detta fält över finlandssvenska, svenska, finska och brittiska sammanhang. Flerspråkigheten finns tydligt med (två av bidragen är skrivna på finska respektive engelska); den blir en poäng i sig, en del av den pluralism man vill lyfta fram.

Det som jag uppskattar i många bidrag är den personliga satsningen i reflekterandet kring samtidens utmaningar. Man får en känsla av att frågorna som aktualiseras kring nuet, som med nödvändighet också måste handla om det förflutna och framtiden, verkligen tränger sig in i vardagsliv, tänkande och ibland i själva livslusten.

Det gäller inte minst Taivassalos titelessä, även om jag tycker att hon skriver in sig i en återvändsgränd som ekar ganska tomt. Eller kanske just därför, det finns en ärlighet i hennes belägenhet, i förlusten av mening och försöken att skriva fram något ändå. Jag tänker att förlusten inte bara är personlig, att den har med kulturella premisser att göra. Att älska verkar poänglöst, själva levandet verkar poänglöst, konstaterar hon. Ändå gör vi det, fortsätter. Och för Taivassalo är det i skrivandet som drivkraften och fortsättningen finns. "Jag är mera text än människa", skriver hon, för varje år mer och mer en fiktion.

Kopplingen mellan text och verklighet ter sig fruktbarare i Cia Rinnes essä. Hellre än att tala om klimatkris borde vi tala om antropokris, menar hon, eftersom den ekologiska nödsituationen egentligen är en människas kris. Hon hänvisar till filosofen Hans

Jonas uppdatering av Kants kategoriska imperativ: ”Handla alltid så att följdverkningarna av dina handlingar är förenliga med fortsatt liv på jorden.” Men bakom handlingar finns tänkande och i tänkandet språk och där kommer poesin och performan- cekonstnärskapet in; i grunden är språk ett slags avtal som måste diskuteras om och om igen.

Matilda Södergran närmar sig den västerländska kulturens människocentrering från ett annat håll och i sin essä försöker hon återuppväcka en insomnad aktivism, som hon uttrycker det, genom att ta upp djurens rättigheter. Hon ger fakta om den industriella köttproduktionen, djurförsök och veganism och berättar om sina personliga erfarenheter av att vara vegan. Det sker lågmält och nyanserat och jag tänker som läsare att det är så man bygger upp ett förtroende, ur det kan något börja hända.

Det huvudsakliga temat för Marcus Prest är det ständiga media- la flöde som lägger beslag på människors tid och uppmärksam- het. Hans kraftiga kritik mot sociala medier och försvar för den konkreta boken och tryckta texten är intressant med tanke på att han själv är journalist. Även Toivio lyfter fram problemen med sociala medier, men det är betecknande att ingen av dem ändå själv ställer sig utanför, gör slag i saken och avslutar sina konton. Det verkar som om det alternativet ändå känns omöjligt. Rent logiskt blir det som att vara vegan men ändå äta kött, det går inte ihop.

Men det hör kanske till vår samtid att saker inte går ihop? Att vi lever i skavet mellan ett otal motsättningar och inte ser hur det kunde vara annorlunda? ”Det hela är det osanna” citerar Sara Abdollahi i sin essä – det är Theodor W. Adornos ord, uttalade i polemik mot Hegels ”Det sanna är det hela”. Kanske för att den idén sitter så djupt i kulturen och för att Abdollahi har känsla för komposition, beskriver hon en grå tornseglare flyga omkring i en lägenhet på Södermalm i början av sin essä för att i slutet finna den nedstörtad i badrummets toalettstol med huvudet under vat- tenytan. Oklart är om den kommer att klara sig, oklart är också om inslaget är en dröm, fantasi eller något annat. Det spelar ingen större roll, för det finns en följdriktighet i att tornsvalan måste hamna där, att den inte kan flyga ut genom fönstret i stället. Och vi får nöja oss med att den inte är helt död, allt annat skulle uppfattas som falskt hopp, utdaterad idealism eller bara kitsch.

Jag väljer mina egna stickord bland dem som finns i boken. Turning points, sense of connection, look elsewhere, beauty, hope. Det är ett annat sätt att säga att antologin engagerar, involverar, bjuder in, får en att känna att ingen kommer undan sin samtid och att vi måste prata om var och hur vi finns i den.

Anna Möller-Sibelius

■ Religionsläskunnighet i det finländska samhället

Tuula Sakaranaho, Timo Aarrevaara & Johanna Konttori (red.): *The Challenges of Religious Literacy: The Case of Finland*. Springer 2020.

Antologin *The Challenges of Religious Literacy: The Case of Finland* introducerar och förespråkar begreppet religionsläskunnighet i den finländska kontexten med hjälp av fem fallstudier. Redaktörer är religionsvetare Tuula Sakaranaho, administrationsvetare Timo Aarrevaara och religionssociolog Johanna Konttori. Antologin består av en introduktion, fem artiklar och en konklusion. I introduktionen presenterar redaktörerna religionsläskunnighet som referensram, verktyg och glasögon för hur man ska förstå betydelsen av religion i det finländska samhället. Författarna delar synen på religionsläskunnighet även om de påpekar att fältet inte är homogent. De poängterar att även om det finländska samhället för många framstår som sekulärt har religion betydelse på olika plan. Med hjälp av begreppet religionsläskunnighet vill författarna